

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 28. veebruaril 2019¹

Kohtuasi C-624/17

**Openbaar Ministerie
versus
Tronex BV**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Gerechtshof Den Haag (Haagi apellatsioonikohus, Madalmaad))

Eelotsusetaotlus – Keskkond – Direktiiv 2008/98 – Jäätmed – Mõiste – Tarbijate poolt tagastatud elektriseadmed – Seadmed, mida ei saa enam tavakorras müüa – Direktiiv 2012/19 – Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmed – Kasutatud elektri- ja elektroonikaseadmetest koosnevad saadetised – Karistusõigus – Täpsuse nõue

I. Sissejuhatus

1. Käesoleva eelotsusetaotlusega palutakse Euroopa Kohtul taas kord käsitleda jäätmedirektiivi² mõiste „jäätmed“ tõlgendamise küsimusi. Nüüd vajab selgitamist, kas tarbijate poolt tagastatud elektriseadmeid, millest mõned ei ole defektide tõttu enam kasutatavad, ning seadmeid, mida tavakorras enam müüa ei saa, tuleb pidada jäätmeteks, mille eksportimisel on kohustuslik järgida jäätmesaadetiste määruse³ nõudeid.

2. Tuvastatud on see, et jäätmete mõistet ei või tõlgendada kitsendavalt ja et arvesse tuleb võtta konkreetse juhtumi kõiki asjaolusid. Käesolev asi ei ammendu siiski sellise juhtumipõhise hindamisega, vaid tõstatatakse küsimuse, milline tähtsus on liidu seadusandja juhtnööridel, mis tulenevad elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivist⁴, mis ei olnud kõnealusel ajal veel kohaldatav. Peale selle tuleb uurida, kuidas tuleb jäätmete mõistet kohaldada karistusõiguses.

¹ Algkeel: saksa.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. novembri 2008. aasta direktiiv 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid (ELT 2008, L 312, lk 3) (edaspidi „jäätmedirektiiv“).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1013/2006 jäätmesaadetiste kohta (ELT 2006, L 190, lk 1), mida on muudetud komisjoni 20. märtsi 2013. aasta määrusega (EL) nr 255/2013 (ELT 2013, L 79, lk 19) (edaspidi „jäätmesaadetiste määrus“).

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta (ELT 2012, L 197, lk 38) (edaspidi „elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiiv“).

II. Õiguslik raamistik

A. Euroopa Liidu põhiõiguste harta

3. Põhiõiguste harta artikli 49 lõikest 1 tuleneb karistuste seaduslikkuse põhimõte:

„Kedagi ei tohi tunnistada süüdi kuriteos teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. [...]“.

B. Jäätmesaadetiste määrus

4. Jäätmesaadetiste määruise artikli 2 punkti 1 kohaselt kasutatakse mõistet „jäätmel“ nii, nagu on määratletud konsolideeritud jäätmedirektiivi⁵ – mis on asendatud praegu kehtiva jäätmedirektiiviga – artikli 1 lõike 1 punktis a.

5. Jäätmesaadetiste määruise artikli 2 punkti 35 alapunkt a määratleb „ebaseadusliku jäätmesaadetise“ iga jäätmesaadetisena, mis on sooritatud, teavitamata kõiki asjaosalisi pädevaid asutusi käesoleva määruise kohaselt.

6. Jäätmesaadetiste määruise artikli 50 lõige 1 puudutab karistuste määramist rikkumiste eest:

„Liikmesriigid kehtestavad eeskirjad karistuste kohta käesoleva määruise sätete rikkumise eest ja võtavad meetmeid nende rakendamise tagamiseks. Kehtestatud karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. [...]“.

C. Jäätmedirektiiv

7. Jäätmedirektiivi artikli 3 punkt 1, mis direktiivi artikli 41 ja V lisa kohaselt vastab 2006. aasta konsolideeritud jäätmedirektiivi artikli 1 lõike 1 punktile a, sätestab, et „jäätmel“ [on] mis tahes ained või esemed, mille valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama“.

D. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiiv

8. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiiv võeti vastu 4. juulil 2012 ja see tuli üle võtta 14. veebruariks 2014. Direktiivi ülevõtmiseks vastu võetud Madalmaade õigusakt – taristu- ja keskkonnaküsimuste riigisekretäri 3. veebruari 2014. aasta eeskiri nr IENM/BSK-2014/14758 elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmeid puudutavate sätete kehtestamise kohta (Regeling van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, van 3 februari 2014, nr. IENM/BSK-2014/14758, houdende vaststelling regels met betrekking tot afgedankte elektrische en elektronische apparatuur) – jõustus seega 14. veebruaril 2014.

9. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi artikli 3 lõike 1 punkt e määratleb kõnealused seadmed järgmiselt:

„elektri- ja elektroonikaseade, mis on [jäätmedirektiivi] artikli 3 punkti 1 tähenduses jääde, [...]“.

5 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2006. aasta direktiiv 2006/12/EÜ jäätmete kohta (ELT 2006, L 114, lk 9).

10. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi artikkel 23 reguleerib kontrolli ja järelevalvet. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmetest koosnevad saadetised on lõike 2 ese:

„Liikmesriigid tagavad, et kasutatud elektri- ja elektroonikaseadmetest, mida kahtlustatakse olevat elektroonikaromud, koosnevad saadetised vastavad VI lisas sätestatud miinimumnõuetele, ning teostavad selliste saadetiste üle asjakohast järelevalvet.“

11. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi VI lisa sisaldab saadetiste miinimumnõudeid. Punkt 1 sätestab dokumenteerimiskohustused:

„Selleks et teha vahet elektri- ja elektroonikaseadme ning elektroonikaromu vahel, kui seadme valdaja väidab, et ta veab või kavatseb vedada kasutatud elektri- ja elektroonikaseadmeid, mitte elektroonikaromusid, nõuavad liikmesriigid seadme valdajalt väite põhistamiseks järgneva olemasolu:

- a) arve koopia ja müügileping ja/või leping elektri- ja elektroonikaseadme omandiõiguse ülevõtmise kohta, mis tõendab, et seade on mõeldud otseseks korduskasutamiseks ja et see on töökorras;
- b) hindamist või katsetamist tõendavate dokumentide koopiad (katsetunnistus, töökorda tõendav dokument) iga eseme kohta saadetises ja protokoll, mis sisaldab kõiki punkti 3 kohaseid andmeid;
- c) elektri- ja elektroonikaseadmete vedu korraldava valdaja tunnistus selle kohta, et saadetises ei ole mitte ühegi materjali ega seadme puhul tegemist jäätmetega [jäätmedirektiivi] artikli 3 punktis 1 määratletud tähenduses, ning
- d) nõuetekohane kaitse kahjustuste eest vedamisel, laadimisel ja mahalaadimisel, eelkõige piisava pakendamise ja koorma nõuetekohase virnastamise abil.“

12. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi VI lisa punkt 5 reguleerib kõnealuste nõuete rikkumise tagajärgi:

„Kui punktides 1, 2, 3 ja 4 nõutud asjakohaste dokumentide kujul puuduvad tõendid selle kohta, et tegemist on kasutatud elektri- ja elektroonikaseadmega, mitte elektroonikaromuga, ja kui puudub asjakohane kaitse kahjustuste eest vedamisel, laadimisel ja mahalaadimisel, eelkõige piisava pakendamise ja koorma nõuetekohase virnastamise abil, mis kuuluvad vedu korraldava valdaja kohustuste hulka, siis käsitavad liikmesriigid seadet elektroonikaromuna ja lähtuvad sellest, et tegemist on ebaseadusliku saadetisega. [...]“.

E. Madalmaade karistusõigus

13. Eelotsusetaotlusest nähtub, et 13. juuni 1979. aasta seaduse, mis reguleerib teatavaid üldküsimumsi keskkonnakaitse valdkonnas (Wet van 13 juni 1979, houdende regelen met betrekking tot een aantal algemene onderwerpen op het gebied van de milieuhygiëne, edaspidi „Wet Milieubeheer“), artikli 10.60 lõige 2 keelab tegevuse jäätmesaadetiste määruse artikli 2 punkti 35 tähenduses. Keelu eiramine on vastavalt 22. juuni 1950. aasta seaduse, millega määratakse kindlaks majanduskuritegude uurimise, menetlemise ja nende eest karistamise eeskirjad (Wet van 22 juni 1950, houdende vaststelling van regelen voor de opsporing, de vervolging en de berechting van economische delicten, edaspidi „WED“), artikli 1a punktile 1 majanduskuritegu, mis on WED artikli 6 kohaselt kriminaalkorras karistatav.

III. Asjaolud ja eelotsusetaotlus

14. Äriühing Tronex BV tegeleb tootmisest maha võetud elektriseadmete hulgimüügiga. 10. veebruaril 2014 tuvastati, et tal oli kavas vedada või lasta vedada partii konteinerisse pakitud elektriseadmeid Tansaania asuvale kolmandale isikule, kellele ta oli müünud kauba koguhinnaga 2396,01 eurot. Tronex oli kauba kokku ostnud jaemüüjatelt, hulgimüüjatelt ja/või importijatelt. Kaubapartii koosnes elektrilistest veekeetjatest, aurutriikraudadest, ventilaatoritest ja pardlitest. Enamik seadmeid oli originaalpakendis, kuid leidus ka pakendita seadmeid. Kaubapartii koosnes esiteks toodetest, mille olid tarbijad tootegarantii alusel tagastanud, ja teiseks toodetest, mida näiteks sortimendi muutmise tõttu enam (tavakorras) ei müüdud või ei olnud võimalik müüa. Osadele kartongist pakenditele oli kinnitatud defektidele viitav teade. Osade elektriliste veekeedukannude klaas oli saanud kahjustada. Saadetised oli kavas lähetada, teavitamata pädevaid asutusi ja/või omamata pädevate asutuste antud nõusolekut.

15. Rechtbank Rotterdam (Rotterdami esimese astme kohus, Madalmaad) määras esimese astme kohtuna Tronexile selle eest, et Tronex kavatses lähetada Madalmaadest Tansaaniasse jäätmesaadetisi, teavitamata määruse kohaselt kõiki asjaomaseid pädevaid asutusi ja/või omamata pädevate asutuste nõusolekut, tingimisi karistuse summas 5000 eurot kaheaastase katseajaga.

16. Tronex esitas otsuse peale apellatsioonkaebuse. Ta väidab, et seadmete puhul ei ole tegemist jäätmetega.

17. Seetõttu esitab Gerechtshof Den Haag (Haagi apellatsioonikohus, Madalmaad) Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„Esimene küsimus

- 1.1 Kas jaemüüjat, kes tarnijaga sõlmitud lepingule tuginedes tagastab talle tarbija poolt tagastatud või tema kaubavalikus ebavajalikuks muutunud eseme tarnijale (st importijale, hulgimüüjale, turustajale, tootjale või muule isikule, kellelt ta eseme soetas), tuleb pidada valdajaks, kes eseme jäätmedirektiivi artikli 3 punkti 1 tähenduses ära viskab?
- 1.2 Kas küsimusele 1.1 vastates on oluline, kas tegemist on esemega, millel on kergesti kõrvaldatav puudus või defekt?
- 1.3 Kas küsimusele 1.1 vastates on oluline, kas tegemist on esemega, millel on sedavõrd tõsine puudus või sellise ulatusega defekt, et ese ei sobi enam kasutamiseks oma algsel eesmärgil või ei ole enam sellel eesmärgil kasutatav?

Teine küsimus

- 2.1 Kas jaemüüjat või tarnijat, kes müüb tarbija poolt tagastatud või tema kaubavalikus ebavajalikuks muutunud eseme edasi (tootmisest maha võetud kauba) kokkuostjale, tuleb pidada valdajaks, kes eseme jäätmedirektiivi artikli 3 punkti 1 tähenduses ära viskab?
- 2.2 Kas küsimusele 2.1 vastates on oluline, kui suur on ostuhind, mille maksab kokkuostja jaemüüjale või tarnijale?
- 2.3 Kas küsimusele 2.1 vastates on oluline, kas tegemist on esemega, millel on kergesti kõrvaldatav puudus või defekt?
- 2.4 Kas küsimusele 2.1 vastates on oluline, kas tegemist on esemega, millel on sedavõrd tõsine puudus või sellise ulatusega defekt, et ese ei sobi enam kasutamiseks oma algsel eesmärgil või ei ole enam sellel eesmärgil kasutatav?

Kolmas küsimus

- 3.1 Kas kokkuostjat, kes müüb jaemüüjatelt või tarnijatelt kokku ostetud suure kaubapartii, mis koosneb tarbijate poolt tagastatud või ebavajalikuks muutunud esemetest, (välismaal asuvale) kolmandale isikule, tuleb pidada valdajaks, kes kaubapartii jäätmedirektiivi artikli 3 punkti 1 tähenduses ära viskab?
- 3.2 Kas küsimusele 3.1 vastates on oluline, kui suur on ostuhind, mille maksab kolmas isik kokkuostjale?
- 3.3 Kas küsimusele 3.1 vastates on oluline, kas kaubapartii sisaldab ka kaupu, millel on kergesti kõrvaldatav puudus või defekt?
- 3.4 Kas küsimusele 3.1 vastates on oluline, kas kaubapartii sisaldab ka kaupu, millel on sedavõrd tõsine puudus või sellise ulatusega defekt, et asjaomane ese ei sobi enam kasutamiseks oma algsel eesmärgil või ei ole enam sellel eesmärgil kasutatav?
- 3.5 Kas küsimusele 3.3 või küsimusele 3.4 vastates on oluline, kui suure osa moodustavad defektsed kaubad kolmandale isikule edasi müüdud kaupade koguhulgast? Kui jah, siis milline protsendimäär on otsustav?“

18. Kirjalikud seisukohad esitasid Tronex B. V., Openbaar Ministerie, Ressortsparket vestiging Den Haag (Haagi prokuratuur, Madalmaad), Madalmaade Kuningriik, Austria Vabariik, Norra Kuningriik ja Euroopa Komisjon. 12. detsembril 2018 toimunud kohtuistungil osalesid Tronex, Madalmaad ja komisjon.

IV. Õiguslik hinnang

19. Liikmesriigi kohus küsib, kas vaidluse esemeks olevaid elektriseadmeid tuleb pidada jäätmeteks ajal, mil tarbija need müüjale tagastas (esimene küsimus); ajal, mil need Tronexile müüdi (teine küsimus) või ajal, mil need kontrolli käigus avastati (kolmas küsimus). Tegelikult peab kohus siiski vastama vaid küsimusele, kas seadmeid tuleb viimati nimetatud ajal pidada jäätmeteks. Nimelt on vaja põhikohtuasjas otsustada, kas Tronexit võib ebaseadusliku jäätmesaadetise ettevalmistamise eest karistada. Vastuse andmiseks on aga asjakohane käsitleda kõiki kolme küsimust üheskoos.

20. Sel eesmärgil uurin esmalt jäätmedirektiivis määratletud jäätmete mõistet, seejärel käsitlen elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi, mis kinnitab jäätmedirektiivi tõlgendamise tulemust, ja lõpuks analüüsin probleeme, mis tekivad jäätmete mõiste kohaldamisel karistusõiguses, pidades silmas karistusõigusnormide täpsuse nõuet.

A. Jäätmedirektiivis määratletud jäätmete mõiste

21. Seoses mõistega „jäätmed“ viitab jäätmesaadetiste määruse artikli 2 punkt 1 asjaomasele määratlusele 2006. aasta konsolideeritud jäätmedirektiivi artikli 1 lõike 1 punktis a. Viidatud direktiiv on vahepeal asendatud uue jäätmedirektiiviga. Vastavalt uue jäätmedirektiivi artiklile 41 koosmõjus V lisaga loetakse jäätmesaadetiste määruse artikli 2 punktis 1 sisalduv viide viiteks uue jäätmedirektiivi artikli 3 punktile 1.

22. Seega on jäätmed mis tahes ained või esemed, mille valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama.

23. Sellest tulenevalt vajab selgitamist, kas kokkuostjat, kes müüb jaemüüjatelt või tarnijatelt kokku ostetud suure kaubapartii, mis koosneb tarbijate poolt tagastatud või ebavajalikuks muutunud esemetest, (välismaal asuvale) kolmandale isikule, tuleb pidada valdajaks, kes kaubapartii jäätmedirektiivi artikli 3 punkti 1 tähenduses ära viskab.

24. Jäätmedirektiiv ei sätesta küll ühtegi kriteeriumi, millest nähtuks äraviskamine, ja seega võivad liikmesriigid ühenduse õigusnormi puudumise korral põhimõtteliselt vabalt valida, millisel kujul tuleb erinevate koosseisutunnuste täidetust tõendada. Kõnealused tõendamisreeglid ei tohi siiski kahjustada liidu õiguse ja eelkõige jäätmedirektiivi tõhusust.⁶

25. Seepärast peavad liikmesriigi kohtud, kohaldades võimalikke tõendamiseeskirju teatavate esemete või materjalide jäätimestaatus hindamisel, võtma arvesse Euroopa Kohtu poolt sellega seoses välja töötatud kriteeriume.

26. Väljendi „ära viskama“ tähenduse kohta on kohtupraktikas märgitud, et seda tuleb tõlgendada lähtuvalt põhjenduses 6 märgitud jäätmedirektiivi eesmärgist vähendada miinimumini jäätmetekke ja -käitluse kahjulikku mõju inimese tervisele ja keskkonnale, võttes arvesse ELTL artikli 191 lõiget 2, mille kohaselt seab Euroopa Liidu keskkonnapoliitika eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme ning rajaneb muu hulgas ettevaatusprintsibil ja ennetusmeetmete võtmise põhimõttel. Sellest tuleneb, et väljendit „ära viskama“ ja seega mõistet „jäätmel“ jäätmedirektiivi artikli 3 lõike 1 punkti a tähenduses ei või tõlgendada kitsendavalt.⁷

27. Kõigepealt tuleb erilise põhjalikkusega kontrollida, kas kõnealune ese või aine ei ole või enam ei ole selle valdajale vajalik, mistõttu see ese või aine kujutab endast koormat, millest valdaja soovib vabaneda.⁸ Kui see on tõesti nii, siis esineb oht, et valdaja viskab tema valduses oleva eseme või aine ära keskkonda kahjustaval viisil, eelkõige seda hüljates, kaadates või kontrollimata kõrvaldades.⁹

28. Käesolevas asjas ei tule seda eeldada, kuna Tronex müüs elektriseadmed ära ja seega lootis nende tarnimisest rahalist kasu.

29. Euroopa Kohus on aga juba sedastanud ka seda, et ained või esemed, mille nende valdaja ära viskab, on jäätmedirektiivi tähenduses jäätmed ka siis, kui need on majanduslikult korduskasutatavad,¹⁰ eelkõige kui need kogutakse majandustegevuse käigus kokku taaskasutamise, ringlussevõtu või korduskasutamise eesmärgil.¹¹

30. Tronex ei taotle küll elektriseadmete taaskasutamist ega ringlussevõttu, kuid ilmselt oli nende ekspordi eesmärk korduskasutus.

6 15. juuni 2000. aasta kohtuotsus ARCO Chemie Nederland jt (C-418/97 ja C-419/97, EU:C:2000:318, punktid 41 ja 70); 18. detsembri 2007. aasta kohtuotsus komisjon vs. Itaalia (C-194/05, EU:C:2007:806, punkt 44) ja 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Brady (C-113/12, EU:C:2013:627, punkt 61).

7 15. juuni 2000. aasta kohtuotsus ARCO Chemie Nederland jt (C-418/97 ja C-419/97, EU:C:2000:318, punktid 38–40); 24. juuni 2008. aasta kohtuotsus Commune de Mesquer (C-188/07, EU:C:2008:359, punktid 38 ja 39) ning 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Shell Nederland ja Belgian Shell (C-241/12 ja C-242/12, EU:C:2013:821, punkt 38).

8 18. aprilli 2002. aasta kohtuotsus Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus (C-9/00, EU:C:2002:232, punkt 37) ja 24. juuni 2008. aasta kohtuotsus Commune de Mesquer (C-188/07, EU:C:2008:359, punkt 56).

9 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Shell Nederland ja Belgian Shell (C-241/12 ja C-242/12, EU:C:2013:821, punkt 42).

10 28. märtsi 1990. aasta kohtuotsus Vessoso ja Zanetti (C-206/88 ja C-207/88, EU:C:1990:145, punkt 8); 18. aprilli 2002. aasta kohtuotsus Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus (C-9/00, EU:C:2002:232, punkt 29) ja 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Shell Nederland ja Belgian Shell (C-241/12 ja C-242/12, EU:C:2013:821, punkt 50).

11 25. juuni 1997. aasta kohtuotsus Tombesi jt (C-304/94, C-330/94, C-342/94 ja C-224/95, EU:C:1997:314, punkt 52).

31. Siiski tuleb vahet teha kokkukogutud esemete vahel, mille on nende eelmine valdaja ära visanud, ja selliste esemete vahel, mida nende eelmine valdaja ära visanud ei ole. Korduskasutamise eesmärgil kokkukogumine ei anna iseenesest veel alust eeldada äraviskamist. Tegelikult on nii majanduslikult kui ka ressursside säästlikku kasutamist silmas pidades otstarbekas pakkuda seadmeid, mida esialgu ette nähtud sihtturul enam müüa ei saa, teistel turgudel, kus müük võib veel kõne alla tulla.

32. Eelkõige kaubapartii selle osa puhul, mida tavakorras enam müüa ei saa ja mis on veel kinnises originaalpakendis, ei anna eelotsusetaotlus piisavalt alust eeldada äraviskamist.

33. Teiselt poolt tuleb tagastatud seadmeid, mis ei ole tõsiste defektide tõttu enam kasutatavad ja mida ei saa mõistliku kuluga ka enam parandada, pidada kahtlemata jäätmeteks.

34. Seevastu ei saa nõustuda Tronexi väitega, et ka osa uuest kaubast on defektide tõttu mittekasutatav. Uue kauba puhul tuleb nimelt lähtuda sellest, et üldjuhul on see töökorras.¹²

35. Tarbijate poolt tagastatud seadmete puhul ei ole selline eeldus aga põhjendatud. Tagastamisest nähtub pigem risk, et tarbijale on müüdud defektne kaup või et tarbija on kaupa enne tagastamist ise kahjustanud. Järelikult on esmalt kaheldav, et tagastatud kaupa saab müüa eesmärgipäraseks kasutamiseks.

36. Kõnealused kahtlused ei anna aga veel alust pidada kaupa jäätmeteks juba siis, kui see on veel tarbija käes. Nimelt ei ole ostuhinna vastu tagastamisel sama tähendust nagu äraviskamisel. Seda ei saa pidada kõrvaldamiseks ega taaskasutamiseks ega ole oodata, et tarbija viskab kauba ära keskkonda kahjustada võival viisil.¹³

37. Niipea kui tagastatud kaup on taas müüja valduses, muutub olukord aga otsustavalt, sest kahtlused kauba eesmärgipärase kasutamise võimaluses määravad kauba edasise staatuse.

38. Jäätmedirektiivi – mille eesmärk on tagada jäätmete taaskasutamine ja kõrvaldamine viisil, mis ei sea ohtu inimeste tervist ja mille käigus ei kasutata keskkonda ohustavaid protsesse ja menetlusi – sätete kohaldamine ei ole nimelt kuidagi põhjendatud nende kaupade, ainete või toodete suhtes, mida valdaja kavatseb olenemata mis tahes taaskasutamistoimingust talle soodsatel tingimustel kasutada või turustada. Võttes arvesse kohustust tõlgendada mõistet „jäätmed“ laialt, tuleb seda kaalutlust siiski piirata olukordadega, milles asjasse puutuva eseme või aine korduskasutamine ei ole mitte ainult võimalik, vaid on ka kindel, ilma et eelnevalt tuleks kohaldada mõnda jäätmedirektiivi kohast jäätmete taaskasutamistoimingut.¹⁴

39. Nimetatud kahtluste tõttu puudub selline kindlus tagastatud seadmete puhul. Kui kahtlusi ei saa viivitamatult seadmete kontrollimisega hajutada, tuleb seadmeid pidada jäätmeteks.

40. Kui kontroll näitab, et kaup on endiselt eesmärgipäraselt kasutatav, siis ei tule kaupa pidada jäätmeteks. Sama kehtib ka kauba suhtes, millel on sellised tühised puudused, mis piiravad kasutatavust ebaolulisel määral, millest tulenevalt saab kaupa ikkagi ilma parandamiseta – vajaduse korral vähendatud hinnaga – müüa.

12 Vt selle kohta 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Shell Nederland ja Belgian Shell (C-241/12 ja C-242/12, EU:C:2013:821, punkt 47).

13 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Shell Nederland ja Belgian Shell (C-241/12 ja C-242/12, EU:C:2013:821, punkt 46).

14 18. aprilli 2002. aasta kohtuotsus Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus (C-9/00, EU:C:2002:232, punkt 36) ja 24. juuni 2008. aasta kohtuotsus Commune de Mesquer (C-188/07, EU:C:2008:359, punkt 44) ja 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Shell Nederland ja Belgian Shell (C-241/12 ja C-242/12, EU:C:2013:821, punkt 53).

41. Kui aga tuvastatakse puudused, mida kõrvaldamata ei ole võimalik kaupa eesmärgipäraselt kasutada, on tegemist jäätmetega, sest puudub kindlus, et müüja kauba tegelikult parandada laseb. Kas parandus on väikese- või suuremahuline, ei saa selles osas määrav olla, kuna kaup, mis ei ole töökorras, kujutab endast koormat ja selle eesmärgipärane kasutamine on kaheldav.

42. Sellise kontrollimise kohustuse ja vajaduse korral parandamise kohustuse seadmine müüjale on sobiv, vajalik ja kohane, seega kokkuvõttes proportsionaalne, sest müüja on see, kes teeb otsuse tagastatud kauba edasise käekäigu kohta.¹⁵ Sarnastest kaalutlustest tulenevalt peavad ettevõtjad, kelle tegevuse käigus tekib kõrvalsaadusi, näiteks maavarade kaevandamisel kiviprügi ja maagi rikastamisel liiva¹⁶ või põllumajanduses läga¹⁷, tõendama, et tegemist ei ole tootmisjäätmetega.

43. Mis puudutab viimaks just vaidlusalustest seadmetest koosnevaid jäätmesaadetisi, siis tuleneb eelotsusetaotlusest täiendav kinnitus selle kohta, et jäätmesaadetiste kaudu viskas Tronex vähemasti teatavad seadmed ära. Nimelt nähtub eelotsusetaotlusest, et mõned seadmed ei olnud pakitud. Seega ei saa eeldada, et vedamise ajal oleksid need jäänud kahjustamata.

44. Vahekokkuvõttena tuleb tõdeda, et saadetist, mille sisuks on jaemüüjatelt või tarnijatelt kokku ostetud suur kaubapartii, mis koosneb tarbijate poolt tagastatud elektriseadmetest, tuleb pidada jäätmesaadetiseks jäätmesaadetiste määruse tähenduses, kui tagastatud seadmete toimivust ei ole eelnevalt kindlaks tehtud või kui seadmed ei ole vedamisel kahjustuste eest asjakohaselt kaitstud. Seevastu ebavajalikuks muutunud elektriseadmeid, mis on kinnises originaalpakendis, ei saa pidada jäätmeteks, kui jäätmestaatuse eeldamiseks ei ole muid aluseid.

B. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiiv

45. Mõiste „ära viskama“ kõnealune tõlgendus vastab pealegi elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivile, mis ei olnud Tronexis 10. veebruaril 2014 tehtud kontrolli ajal siiski veel kohaldatav. Nimelt võtsid Madalmaad direktiivi tähtaegselt üle alles 14. veebruaril 2014.

46. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi VI lisa punkt 1 sisaldab nõudeid, mis võimaldavad teha vahet elektri- ja elektroonikaseadme ning elektroonikaromu vahel, kui seadme valdaja väidab, et ta veab või kavatseb vedada kasutatud elektri- ja elektroonikaseadmeid, mitte elektroonikaromusid.

47. Kõnealune vahetegemine on jäätmete mõiste seisukohast määrav, sest elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi artikli 3 lõike 1 punktis e sisalduva määratluse kohaselt on elektroonikaromude puhul tegemist seadmetega, mida tuleb pidada jäätmeteks jäätmedirektiivi artikli 3 punkti 1 tähenduses. Sellega kooskõlas näeb VI lisa punkt 5 ette, et elektriseadmetest koosnevaid saadetisi, mis ei vasta lisa nõuetele, tuleb pidada ebaseaduslikeks jäätmesaadetisteks jäätmesaadetiste määruse tähenduses.

48. Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi VI lisast tuleneb sellega seoses kaks põhimõttelise tähtsusega nõuet, mis peavad olema täidetud, et kasutatud elektriseadmetest koosnevat saadetist ei tule pidada jäätmesaadetiseks. Esiteks peab olema tagatud kõikide seadmete toimivus, nagu tuleneb eelkõige punkti 1 alapunktist b ja punktist 3, ning teiseks peab seadmetel olema nõuetekohane kaitse kahjustuste eest vedamisel, nagu tuleneb punkti 1 alapunktist d ja punktist 5. Üksnes juhul, kui vedu toimub just parandamise eesmärgil, lubab punkt 2 teha toimivusest erandeid.

15 Vt selle kohta 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Brady (C-113/12, EU:C:2013:627, punkt 64).

16 11. septembri 2003. aasta kohtuotsus AvestaPolarit Chrome (C-114/01, EU:C:2003:448, punkt 39).

17 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Brady (C-113/12, EU:C:2013:627, punkt 65).

49. Seega kodifitseerivad elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi nimetatud sätted jäätmete mõiste eespool välja töötatud tõlgendust osas, mis puudutab tagastatud seadmeid või seadmeid, millel puudub piisav kaitse kahjustuste eest vedamisel.

C. Jäätmete mõiste kõnealuse tõlgenduse kohaldamine seoses kriminaalkaristustega

50. Peale selle tuleb siiski arvesse võtta, et jäätmete mõistega on käesoleval juhul seotud Madalmaade õiguses ette nähtud kriminaalkaristus. Esmalt on see ette nähtud liidu õigusega, sest jäätmesaadetiste määruse artikli 50 kohaselt tuleb kehtestada tõhusad karistused määruse rikkumise eest. Jäätmedirektiivi artikli 36 lõige 2 sisaldab sarnast kohustust seoses jäätmeid reguleerivate õigusnormide muude rikkumistega, mis samuti sõltuvad jäätmete mõistest.

51. Siiski on kaheldav, kas jäätmete mõiste on piisavalt määratletud, et tuua põhikohtuasjas kaasa kriminaalkaristuse määramist. Nimelt on kuritegude ja karistuste seaduslikkuse põhimõttel (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) vastavalt põhiõiguste harta artikli 49 lõike 1 esimesele lausele nii liidu õiguskorras kui ka liikmesriikide õiguskordades seoses nõuetega, mis puudutavad kohaldatava karistusõigusnormi ettenähtavust ja täpsust, suur tähtsus.¹⁸

52. Kohaldatava õiguse täpsuse nõue, mis on kuritegude ja karistuste seaduslikkuse põhimõtte lahutamatu osa, tähendab seda, et seadus peab selgelt määratlema süüteod ja nende eest määratavad karistused. See tingimus on täidetud, kui õigussubjekt saab asjaomase sätte sõnastuse ja vajaduse korral kohtute poolt sellele antud tõlgenduse abil aru, milline tegu või tegevusetus toob kaasa kriminaalvastutuse.¹⁹

53. Mis puudutab jäätmete mõistet, siis saavad õigussubjektid küll aru, et küsimust, kas ese on ära visatud, tuleb hinnata juhtumi kõikide asjaolude alusel, ja et mõistet „ära viskama“ tuleb tõlgendada laialt. Peale selle leidub palju juhtumeid, mida on kohtupraktikas juba vahetult käsitletud või mis on kohtupraktikas seni uuritud olukordadega sedavõrd sarnased, et nende põhjal saab teha üheti mõistetava otsuse.

54. Käesolevas asjas kujunenud olukorda ei ole kohtupraktikas aga seni vahetult käsitletud. Eelkõige ei ole Euroopa Kohus tõlgendanud jäätmete mõistet seoses defektsete või ebapiisavalt pakitud seadmete veoga.

55. Igale piisavalt informeeritud õigussubjektile on siiski selge, et seadmeid, mis ei ole tõsiste puuduste tõttu enam kasutatavad ja mida ei saa mõistliku kuluga ka enam parandada, tuleb pidada jäätmeteks. Sama kehtib kaupade suhtes, millel puudub piisav kaitse kahjustuste eest vedamisel.

56. Seevastu küsimus, kas tagastatud kaupu tuleb pidada jäätmeteks ainuüksi seetõttu, et nende toimivust ei kontrollitud või parandustöid nende toimivuse taastamiseks veel ei tehtud, ei olnud seni ilma pikemata selge – vähemasti seni, kuni elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiiv ei ole täielikult üle võetud.

18 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 51).

19 3. mai 2007. aasta kohtuotsus Advocaten voor de Wereld (C-303/05, EU:C:2007:261, punkt 50); 28. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Rosneft (C-72/15, EU:C:2017:236, punkt 162); 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 56) ja Euroopa Inimõiguste Kohtu 15. novembri 1996. aasta otsus *Cantoni vs. Prantsusmaa* (17862/91, CE:ECHR:1996:1115JUD001786291, punkt 29); 22. juuni 2000. aasta otsus *Coëme jt vs. Belgia* (32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ja 33210/96, CE:ECHR:2000:0622JUD003249296, punkt 145); 7. veebruari 2002. aasta otsus *E.K. vs. Türgi* (28496/95, CE:ECHR:2002:0207JUD002849695, punkt 51) ja 20. septembri 2011. aasta otsus *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Venemaa* (14902/04, CE:ECHR:2011:0920JUD001490204, punkt 567).

57. Olemasoleva teabe põhjal ei ole vaja – ega ole ka võimalik – välja selgitada, kas sellised dokumendid nagu komisjoni ja Tronexi mainitud „Correspondents' Guidelines“²⁰ võivad seda järeldust muuta. Euroopa Kohtul puudub nimelt teave selle kohta, kas sellised dokumendid olid määraval ajal, 10. veebruaril 2014 juba olemas või olid sellisele ettevõtjale nagu Tronex teada.

58. Seepärast teen ettepaneku, et kriminaalvastutust silmas pidades piiraks Euroopa Kohus minu poolt jäätmete mõistele antud tõlgenduse ajalist toimet, ja seda nimelt seoses tagastatud kaupadega, mille toimivust ei ole kontrollitud või mille toimivuse taastamiseks on vaja teha parandustöid. Mõiste „jäätmel“ kõnealust tõlgendust tuleb seega kohaldada rikkumiste eest kriminaalkaristuste määramisel vaid siis, kui need rikkumised on toime pandud pärast elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete direktiivi VI lisa täielikku ülevõtmist või hiljemalt pärast seda, kui Euroopa Kohus on käesolevas asjas teinud otsuse.

V. Ettepanek

59. Eelnevale tuginedes teen Euroopa Kohtule ettepaneku teha järgmine otsus:

Saadetist, mille sisuks on jaemüüjatelt või tarnijatelt kokku ostetud suur kaubapartii, mis koosneb tarbijate poolt tagastatud elektriseadmetest, tuleb pidada jäätmesaadetiseks vastavalt määrusele (EÜ) nr 1013/2006 jäätmesaadetiste kohta, mida on muudetud määrusega (EL) nr 255/2013, kui kõigi tagastatud seadmete toimivust ei ole eelnevalt kindlaks tehtud või ei ole kõik seadmed vedamisel kahjustuste eest asjakohaselt kaitstud. Seevastu ebavajalikuks muutunud elektriseadmeid, mis on kinnises originaalpakendis, ei saa pidada jäätmeteks, kui jäätimestaatus eeldamiseks ei ole muid aluseid.

Seoses tagastatud kaupadega, mille toimivust ei ole kontrollitud või mille toimivuse taastamiseks on vaja teha parandustöid, tuleb mõiste „jäätmel“ kõnealust tõlgendust kohaldada rikkumiste eest kriminaalkaristuste määramisel vaid siis, kui need rikkumised on toime pandud pärast direktiivi 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta VI lisa täielikku ülevõtmist või hiljemalt pärast seda, kui Euroopa Kohus on käesolevas asjas teinud otsuse.

²⁰ [Http://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/guidance.htm](http://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/guidance.htm), külastatud 31. jaanuaril 2019.